

ZPRAVODAJ 1996/1

DŮLEŽITÁ DATA V HISTORII MUZEA

1906 zřízen Spolek pro založení Židovského muzea - u zrodu stáli historik dr. Salomon Hugo Lieben a předseda pražské židovské obce a rady židovských obcí v Čechách a na Moravě dr. Augustin Stein

1942 nacisté zřídili Ústřední židovské muzeum, které nebylo přístupné pro veřejnost

1945 muzeum převzala zpit Federace židovských obcí

1950 muzeum převedeno do vlastnictví státu, vznik Státního židovského muzea v Praze

1994 sbírky a budovy muzea vráceny Federaci židovských obcí a vytvořeno Židovské muzeum v Praze.

SBÍRKY MUZEA

Ve sbírkách Židovského muzea se nachází na 35 000 uměleckých předmětů (synagogální textilie od konce 16. století, stříbrné kultové předměty, sklo, obrazy, předměty dokumentující židovské zvyky a tradice a památky z období okupace, zejména kresby z koncentračního tábora Terezín, a 100 000 knih včetně vzácných rukopisů a tisků).

HISTORICKÉ PAMÁTKY MUZEA

Židovské muzeum spravuje Starý židovský hřbitov (od roku 1995 národní kulturní památka), Pinkasovu synagogu, Obřadní síň, Klausovou synagógu, Maiselovu synagógu a Španělskou synagógu (v současnosti z technických důvodů uzavřena).

NADACE

Při Židovském muzeu v Praze působí dvě významné nadace: Nadace pro obnovu Památníku Pinkasovy synagogy. Příspěvky pro tuto nadaci lze zasílat na účet a. 01067-004 / 2700, adresa: Creditanstalt a.s., Široká 5, 110 00 Praha 1.

Nadace Židovského muzea. Jejím cílem je podporovat muzejní, kulturní a osvitovou činnost muzea a restaurování předmětů kulturní hodnoty. Příspěvky pro tuto nadaci lze zasílat na účet č. 1669452-038 / 0800, adresa: Česká spořitelna a.s., Rytířská 29, 110 00 Praha 1.

ZAHRANIČNÍ NÁVŠTĚVY V ŽIDOVSKÉM MUZEU

V roce 1995 navštívila muzeum řada významných osobností politického života, k nimž zejména patřili: portugalský prezident Mario Soares, italský prezident Luigi Scalfaro, primátor Jeruzaléma Ehud Olmert, izraelský ministr školství, kultury a sportu Amnon Rubinstein, izraelský ministr životního prostředí Yossi Sarid, ředitel odboru Aliah ha-no'ar Jechiel Leket, nový izraelský velvyslanec v České republice Rafael Gvir, německý ministr dopravy Matthias Wissmann a zvláštní poradce prezidenta Clintona Morton Halperin.

ČINNOST ŽIDOVSKÉHO MUZEA OD ROKU 1994

Struktura muzea

Židovské muzeum je řízeno ředitelem, kterého jmenuje pětičlenná správní rada (dva zástupci Federace židovských obcí, dva zástupci Pražské židovské obce, jeden zástupce ministerstva kultury). Kromě sekretariátu má muzeum pit

základních oddělení: oddělení sbírkové, pod níž spadají i restaurátoři textilu, kovů a fotoarchiv, oddělení judaistiky a holocaustu, zahrnující i knihovnu, oddělení styku s veřejností, které též zajišťuje propagační komerční aktivity, oddělení ekonomické a rezervační centrum. Poslední jmenovaný úsek řídí automatizovaný prodej vstupenek, především na základě předběžných objednávek.

Sbírkový fond

V souvislosti s převodem muzea se dokončuje inventarizace, při níž nezávislý auditor porovnává poprvé od skončení války skutečný stav předmětů s válčnými i předválečnými katalogy. K zlepšené ochraně sbírek byly již nikteré kroky podniknuty bezprostředně po pádu komunistického režimu na podzim roku 1989. Současné muzeum se snaží dříve započaté akce maximálně urychlit. Do nových depozitářů tak byly přeneseny veškeré obrazy, v opravené historické synagoze, mimo Prahu, vznikl depozitář textilu. Probíhá inventarizace knižního fondu, který je z velké části uložen ve Španělské synagoze. Knihy jsou zde čištěny a nově ukládány do speciálních kovových kompaktních regálů. Významnou stránkou péče muzea o sbírkový fond je průběžné restaurování vzácných sbírkových předmětů a rukopisů, které představuje každoroční investici ve výši 600 000 Kč. K ochraně sbírek před krádežemi či případným útokem je muzeum vybaveno potřebným technickým zařízením a je též fyzicky střeženo 24 hodin denně. K výraznému zkvalitnění zabezpečovacího systému dojde v letech 1996 až 1998, kdy bude realizován projekt v celkové výši 6,21 milionů Kč.

Připravované expozice

V listopadu 1995 se uzavřela Klausová synagoga, kde po opravě a rekonstrukci vznikne do května příštího roku nová stálá expozice zasvěcená židovským tradicím a zvykům. Projektované náklady na rekonstrukci synagogy dosahují 5 milionů Kč. Po zamýšlené opravě a rekonstrukci Španělské synagogy do konce roku 1998 nákladem 40 milionů Kč by zde měla vzniknout expozice věnovaná dějinám českých a moravských Židů od konce 18. století do konce druhé světové války.

Další projekty muzea

Ke zkvalitnění veškeré činnosti muzea přispějí další dva projekty - vybudování standardní počítačové sítě (nákladem 1,62 milionu Kč) a zavedení knihovnického programu (nákladem 1,1 milionu Kč). Kromě těchto dvou investic se plánuje zřízení vzdělávacího a kulturního centra, které by bylo zahájeno činností v září 1996. Náklady na uvedení do provozu dosáhnou 4,32 milionů Kč.

RESTAUROVÁNÍ STARÉHO ŽIDOVSKÉHO HŘBITOVA

Starý židovský hřbitov byl založen v polovině 15. století a tvoří jedinečný historicky cenný celek. Na hřbitově se nachází na 12 000 náhrobků, jsou zde pohřbeny významné židovské osobnosti jako např. rabi Löw, primas Pražské židovské obce Mordechai Maisel nebo historik a astronom David Gans.

Vzhledem k silně znečištěnému ovzduší dochází k zvýšenému poškozování náhrobků. V-roce 1993 byla proto vytvořena restaurátorská komise, která vypracovala projekt na restaurování hřbitova. Ročně je takto komplexně restaurováno na 100 kamenů. Současně se každoročně konzervuje více než 4000 kamenů, aby se oddálila jejich postupná devastace. Náklady na restaurování hřbitova dosahují každoročně částky kolem 1 milionu Kč.

PAMÁTNÍK V PINKASOVĚ SYNAGÓZE

Památník obětem nacistické genocidy Židů z území válečného Protektorátu Čech

a Moravy v Pinkasově synagoze byl otevřen poprvé na sklonku 50. let, avšak již v roce 1968 se uzavřel. Nezbytná rekonstrukce se uměle protahovala po celá 70. a 80. léta, neboť patrným úmyslem komunistického režimu bylo znovuotevření Památníku zabránit. Teprve po pádu totality v listopadu 1989 se práce zásadně urychlily. Po nutných stavebních úpravách zahájil v roce 1992 tým výtvarníků kaligrafické práce. Nápisů přibližně 80 000 židovských obětí nacismu jsou členěny do skupin podle posledního bydliště obětí před nástupem do transportu nebo zatčením. V tomto rámci jsou pak abecedně uváděni jednotlivci a nejbližší zjištění členové rodiny. V hlavní lodi jsou uvedeny obiti z Prahy, ve vstupním prostoru a na galeriích v přízemí pak zavraždění Židé z ostatních českých a moravských měst a obcí.

Náklady na obnovení památníku, který bude otevřen na jaře 1996, dosáhnou 3 milionů Kč.

AKCE PAMĚTNÍCI

Židovské muzeum v Praze se zabývalo shromažďováním vzpomínek na období holocaustu po celou dobu od skončení 2. světové války. Jednalo se však o písemné vzpomínky a jejich získávání bylo spíše nahodilé. Za komunistického režimu nesměli pracovníci muzea vyvíjet v tomto směru vlastní iniciativu. V roce 1990 se přistoupilo k plánovitému vyhledávání dosud žijících pamětníků. Naši externí pracovníci, odborníci dějin holocaustu a současně bývalí vězni nacistických koncentračních táborů, vyhledávají bývalé židovské vězni, účastníky ozbrojeného odboje, i ty, kteří svým židovským spoluobčanům pomáhali. Rozhovory s nimi natáčejí na magnetofonové pásky, texty se přepisují a spolu se záznamy rozhovorů, fotografiemi a další získanou dokumentací se ukládají a přehledně evidují v Židovském muzeu. V současné době je takto shromážděno více než 500 vzpomínek a práce dále pokračuje. Židovské muzeum přitom spolupracuje i se zahraničními institucemi. Uložené vzpomínky využívají především badatelé. Menší část byla publikována a řada z nich byla využita i k dalším účelům (např. pro Památník v Bergen-Belsenu, historické konference v Hannoveru a v Terezíně atd.). Významným úkolem do budoucna zůstává převod shromážděných informací do počítačů.

RESTAUROVÁNÍ KNIŽNÍCH FONDŮ

Vedle restaurování nemovitých památek a sbírkových fondů Židovského muzea probíhá již řadu let postupné restaurování hebrejských rukopisů, které náleží k vzácným fondům knihovny muzea.

Jde především o čištění a konzervaci papíru i pergamenu, vyrovnání listů, provádění vazeb. Od roku 1994 do roku 1995 bylo takto externími spolupracovníky ošetřeno 33 rukopisů převážně psaných na papíře, děl tradiční rabínské literatury.

Souběžně se již řadu let postupně zhotovují faksimile hebrejských rukopisů a starých tisků pro expoziční účely. Tyto práce provádějí renomovaní odborníci, kteří s použitím původního materiálu vytvářejí přesné kopie vzácných písemných památek ze 14.-19. století. Od r. 1982, kdy Židovské muzeum začalo pořizovat faksimile, bylo zhotoveno 33 faksimilí hebrejských rukopisů a starých pražských tisků, z toho během posledního roku pit kopií rukopisů.

V nejnovější expozici muzea, otevřené v kvitnu v Maiselově synagoze, se nachází celkem 15 faksimilí tisků i rukopisů, z nichž 8 bylo vytvořeno právě pro tuto expozici.

STÁLÁ EXPOZICE V MAISELOVĚ SYNAGOZE

Nynější stálá expozice Židovského muzea, která byla otevřena 29. 5. 1995, přináší průřez dějinami českých a moravských Židů od 10. do konce 18. století. Hlavní důraz se klade na období renesance, označované jako zlatý věk českých a moravských Židů a jeden z vrcholů sociálního a kulturního rozvoje zdejších židovských obcí. V-expozici je toto období charakterizováno památkami a dokumenty spojenými s vlastní stavbou synagogy a s postavou jejího zakladatele, primase Pražské židovské obce, Mordechaje Maisela. Tradiční židovskou vzdělanost zastupují díla významných učenců včetně rabi Löwa, jejichž tištěné spisy zároveň představují produkci pražských hebrejských knihtiskáren.

Od vzniku Židovského muzea roku 1906 jde vlastně o první expozici tohoto rozsahu, protože několik historicky zaměřených dlouhodobých výstav, které se zde nacházely v 50. - 70. letech, bylo věnováno buď pouze pražskému ghettu, nebo užšímu tématu židovské kultury s důrazem na literaturu a její hlavní představitele. Nejnovější projekt historické expozice, realizovaný v hlavní lodi i obou bočních lodích Maiselovy synagogy, proto představuje širší, ale zároveň obecnější pohled na dějiny Židů v Čechách a na Moravě.

MEZINÁRODNÍ SETKÁNÍ

Ve dnech 4. 9. - 14. 9. 1995 proběhlo v Praze mezinárodní sympozium Židovské umění v Čechách a na Moravě, které uspořádalo Středisko pro židovskou kulturu Hebrejské univerzity v Jeruzalémě ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze a Univerzitou Karlovou v Praze. 2. 7. - 7. 7. 1995 se zástupci Židovského muzea zúčastnili mezinárodní konference na téma Plánování budoucnosti evropského židovstva, kterou v Praze zorganizoval Institut pro židovské otázky se sídlem v Londýně